

LAURENSKERK ROTTERDAM

BESTUURSVERSLAG 2020

INLEIDING

Het jaar 2020 had, met het Songfestival in de stad, een topjaar voor Rotterdam moeten worden. Ook voor de Laurenskerk, waar achter de kerk het Eurovision Village zou verrijzen, wat zeer veel bezoekers en evenementen naar de Laurenskerk had getrokken. Ook bij de 80-jarige herdenking van het bombardement op Rotterdam en de viering van 75 jaar bevrijding zou de Laurenskerk een prominente rol spelen.

Het is allemaal anders verlopen. Op het moment van het schrijven van dit verslag ligt Nederland zo goed als stil vanwege de tweede corona-lockdown. Zoals alle podia, musea en evenementenlocaties heeft de Laurenskerk haar deuren wederom moeten sluiten en het is op dit moment onduidelijk wanneer die weer geopend kunnen worden. De Stichting Grote of Sint Laurenskerk (SGLK) heeft in 2020 maar gedurende enkele maanden inkomsten uit haar erfgoedactiviteiten (toegangsgelden kerk en torenbeklimmingen) kunnen genereren. Ook de verhuur van het gebouw en daaraan gerelateerde horeca lag zo goed als stil. Alleen de culturele programmering heeft het hele jaar door voor een groot deel (ruim 90%) volgens planning, maar met beperkingen, kunnen plaatsvinden. Veel van de programma's werden via streaming aangeboden en/of voor kleinere bezoekersaantallen dan normaal uitgevoerd.

COVID-19

Zoals opgemerkt in de inleiding heeft de SGLK over 2020 weinig inkomsten kunnen verwerven vanwege de overheidsmaatregelen om de coronapandemie in te dammen en is er daardoor een fors verlies geleden. Gelukkig heeft de SGLK in de loop van het jaar een succesvol beroep kunnen doen op de ontwikkelde noodmaatregelen van diezelfde overheid (NOW, TOGS, TVL) en op het Noodfonds voor culturele instellingen van de Gemeente Rotterdam. Hiermee kon 2020 met een gering verlies worden afgesloten.

Op dit moment is het nog onduidelijk op welke termijn de steunmaatregelen worden afgebouwd. Wel is zeker dat de steunmaatregelen de eerste helft van 2021 worden gecontinueerd en dat de afbouw van die maatregelen naar verwachting geleidelijk zal plaatsvinden. Daarom is het de verwachting dat de continuïteit van de SGLK ook in 2021 niet in gevaar zal komen, dit mede gezien de goede liquiditeitspositie.

Hoe snel de toeristen- en verhuurmarkt zich weer zal herstellen is moeilijk in te schatten. Maar op dit moment hopen we er vooral op dat de reguliere activiteiten zo snel als mogelijk kunnen worden hervat.

JAARREKENING

De jaarrekening 2020 van SGLK is vanwege de coronacrisis in de online bestuursvergadering van 24 maart 2021 vastgesteld. Ondertekening heeft om bovengenoemde reden niet door alle bestuursleden kunnen plaats vinden.

Het resultaat van de exploitatie over 2020 is negatief, maar het verlies bleef dankzij financiële steun vanuit de Rijksoverheid en gemeente Rotterdam, beperkt. Maar er is ook een zekere mate van onzekerheid, omdat de verkregen overheidssteun pas in de loop van 2021 zal worden verantwoord en definitief wordt vastgesteld.

Aan de bestemmingsreserves zijn geen onttrekkingen of dotaties gedaan. Met name kon aan het belangrijke Reservefonds groot onderhoud niet worden gedoteerd. Deze reserve is gehandhaafd gezien het grote belang van het onderhoud aan het monument.

De bestemmingsfondsen 'orgel' en 'glasraam' stegen door geormerkte giften gezamenlijk met € 94.433 naar € 148.077.

De WOZ-waarde van de dienstwoning bleef gelijk: € 336.000.

MEERJARENVISIE 2020-2025

Van de in 2019 opgestelde Meerjarenvisie 2020-2025 *Veel.Meer.Beter.* is het eerste exemplaar op 19 februari 2020 officieel overhandigd aan wethouder Kasmi.

Speerpunten in de visie zijn: programmering voor een meer divers publiek, waaronder dat van niet westerse afkomst, de instelling van een breed samengestelde Programmaraad, de ontwikkeling van de Laurenskerk tot 'Orgelparadijs' door o.m. het bouwen van een 'hyperorgel', een betere ontvangst van bezoekers en het aanbieden van educatieve projecten op basis van de bestaande permanente expositie. Tevens is er aandacht voor de verduurzaming van de Laurenskerk ('groene kerken') en de evaluatie en het bijstellen van het horecaconcept.

Een prioriteitschema over een periode van vijf jaren maakt deel uit van de visie. Of alle beoogde projecten, waarvan sommige een forse investering vragen, gerealiseerd kunnen worden is afhankelijk van het slagen van fondsenwervingscampagnes in de komende jaren. De coronacrisis draagt zeker bij aan een vertraging van de uitwerking van een aantal thema's uit de visie.

Toch heeft het bestuur de Meerjarenvisie op de agenda gehouden en eerste stappen kunnen zetten. Zo zijn afspraken met partijen rondom de SGLK opnieuw contractueel vastgelegd voor de komende jaren. De ontwikkeling van een nieuw horecaconcept werd in gang gezet, samen met een beoogde horecapartner en andere partijen. De planvorming voor het 'Orgelparadijs' naderde haar finale, waarop in 2021 de fondsenwerving zal starten.

INSTANDHOUDING MONUMENT

Met ingang van 2018 valt de Laurenskerk onder de Subsidieregeling Instandhouding Monumenten (SIM) van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed. De Stichting Grote Kerk heeft als eigenaar van het gebouw voor de periode 2018 t/m 2023 een subsidie van in totaal € 205.000 toegezegd gekregen (€ 34.000 per jaar). Dit betreft 50% van de subsidiabel verklaarde onderhoudskosten; de overige 50% moet de SGLK, die het onderhoud namens de eigenaar in alle vrijheid uitvoert, zelf financieren. Per jaar kan er dus gemiddeld voor € 68.000 aan subsidiabel onderhoud worden verricht, mits het voor de SGLK haalbaar is de eigen bijdrage bij te leggen.

In 2020 heeft alleen het jaarlijks contractueel SIM-onderhoud plaats gevonden, ter waarde van een kleine € 8.000,-, waarvan 50% door de SIM-subsidie werd gedekt. Alle overige niet direct noodzakelijke onderhoud werd stilgelegd vanwege de sterke daling van inkomsten voortvloeiend uit de coronapandemie. Aan overig (niet subsidiabel) onderhoud aan het gebouw werd er in 2020 voor circa € 19.000,- uitgegeven, hoofdzakelijk aan (verplicht) technisch onderhoud aan installaties.

Zoals in eerdere jaarverslagen al werd aangegeven heeft het aanbrengen van de fraaie parkinrichting rondom de Laurenskerk geleid tot wateroverlast in de kruipruimte van de Laurenskerk. Sinds de zomer 2016 staat er in de wintermaanden water in grote delen van de kruipruimte. Dit brengt op de lange termijn bouwkundige-, maar op korte termijn technische risico's met zich. Dit probleem wordt sindsdien door de SGLK in samenwerking met de gemeente Rotterdam onderzocht en gemonitord. Diverse onderzoeken en metingen hebben tot op heden geen eenduidige oorzaak opgeleverd, zodat een oplossing van het vochtprobleem nog niet in zicht komt. Met restauratiearchitect Bureau Polderman wordt verder onderzoek uitgevoerd.

PODIUM VOOR CULTUUR EN MAATSCHAPPIJ

De podiumproducties zijn zoals in de inleiding aangegeven anders verlopen dan voorgenomen. De geplande orgelconcerten, het hoofdbestanddeel van ons aanbod, konden deels met (gering) publiek, maar vooral door middel van (live)streaming via onze YouTube- en Facebookkanalen, worden uitgevoerd. Daarmee werd een groter publiek bereikt dan bij live concerten, een positieve trend tijdens coronaperiode. De inkomsten waren echter aanmerkelijk lager dan bij de gebruikelijke live uitvoeringen. Concerten met internationale gezelschappen in de serie Oude Muziek kwamen vanwege reisbeperkingen te vervallen. Maar de coronatijd bracht nieuwe initiatieven en creativiteit bij orkesten en musici. Onder gunstige voorwaarden brachten die programma's in de Laurens in de zomerperiode tussen de lockdowns in. Het Orkest van de 18de Eeuw met Luci Horsch, Hannes Minnaar (piano, Bach) en ensembles van de Marinierskapel en Codarts traden op. Hoewel van de 67 geplande producties er toch nog 60 konden plaatsvinden, bleef het voor de cultuur een zwaar jaar.

Ceremoniële bijeenkomsten zoals de Rotterdamse 4 en 14 mei herdenking, de Dakendagen en de uitreiking van de Laurenspenning vonden in 2020 niet plaats. Alleen de Open Monumentendag in september vond in bescheiden opzet doorgang.

Een volledig en gedetailleerd overzicht van de culturele activiteiten is opgenomen in het Cultureel Jaarverslag 2020.

HYPERORGEL

In 2017 werd aan de SGLK het Pels-orgel uit 1950 van de herbestemde Heilige Familiekerk in Rotterdam geschonken. In het verslagjaar werden de plannen, om dit instrument te gebruiken voor versterking van de orgelfunctie van de kerk, verder ontwikkeld. De technische- en visuele uitwerking van het project is door de zogenaamde Pelsorgelcommissie in concept geformuleerd. Het oorspronkelijke idee om het geschonken orgel min of meer ongewijzigd te herplaatsen kon niet gehandhaafd worden omdat de kosten daarvan niet in verhouding zouden zijn met de toe te voegen waarde. Daarom is gekozen voor een innovatief concept, een digitaal aan te sturen 'hyperorgel', met een vrijstaande speeltafel met touchscreens. In 2020 is het orgelplan verder geëvolueerd en uitgewerkt. Daarbij bleek dat het verstandig zou zijn om ook de noodzakelijke renovatie van het hoofdorgel te plannen en dit instrument, net als het kleine koororgel, aan te sluiten op de nieuwe vrijstaande speeltafel. Zo ontstaat er een unieke situatie, waarbij via één speeltafel 3 orgels kunnen worden bespeeld: een unieke situatie zowel in Nederland als Europa. Het concept van 'Het Orgelparadijs' biedt ongekende mogelijkheden om de orgelprogrammering uit te breiden met 'cross overs' op het gebied van ensemblespel, dans, film e.d., maar ook voor educatieve doeleinden. Ook zal er aanzienlijk meer interactie tussen organist en publiek ontstaan. De uitvoerbaarheid van dit project is grotendeels afhankelijk van bijdragen van fondsen en sponsors. Zonder dat de fondsenwerving is gestart, werd in 2020 al ruim € 95.000 ontvangen aan bijdragen van particulieren. Het Orgelparadijs valt als project geheel buiten de reguliere exploitatie van de Laurenskerk.

ERFGOED

Het aantal toeristische bezoekers aan de Laurenskerk was voor 2020 hoog ingeschat vanwege de komst van het Songfestival. Maar door de wereldwijde pandemie bleven de toeristen weg. Hoewel in de zomermaanden het nationaal toerisme weer aarzelend op gang kwam, werd het publiek in juli afgeraden de grote steden in het westen van het land te bezoeken, met als gevolg een sterk dalend toerisme in Rotterdam. In november werd besloten de deuren van de kerk te sluiten vanwege de minimale belangstelling van toeristen en Rotterdammers, waarna medio december de tweede lockdown volgde.

De onthulling van het speciale herdenkingsraam 'Vrede & Verzoening' was voorzien op 14 mei in het kader van de 80-jarige herdenking van het bombardement van 14 mei 1940 op Rotterdam. Deze onthulling is noodgedwongen een jaar uitgesteld. Het project is, inclusief de uitgave van een boek, volledig gefinancierd door sponsors en fondsen. In het ontwerp van Janneke Vieggers, in glas vertaald door Glasatelier Hagemeier Tilburg, komen de verwoestende bombardementen op Rotterdam, Coventry en Dresden tot uiting, maar ook de daaropvolgende vrede.

VERHUUR AAN DERDEN

De zakelijke verhuur is de belangrijkste bron van inkomsten van de SGLK. In 2020 is deze markt volledig ingestort. Slechts een beperkt deel van het jaar was het toegestaan evenementen in de Laurenskerk te organiseren, zij het onder strenge voorzorgsmaatregelen en met beperkte aantallen gasten. Op zich heeft de Laurenskerk voldoende ruimte en kon aan alle RIVM-voorwaarden worden voldaan, maar de zo belangrijke inkomsten uit de grotere bijeenkomsten, zoals diners, recepties, (internationale) congressen, diploma-uitreikingen en dergelijke bleven uit.

Voorgenomen aanpassingen om het gebouw beter exploitatiebaar te maken, zijn niet uitgevoerd. Het gaat onder om renovatie van de toiletgroep, stofferen van stoelen, onderhoud en vervangen van technische voorzieningen.

Het in de inleiding genoemde nieuwe horecaconcept moet ook bijdragen aan een kwalitatief hoger niveau en meer mogelijkheden voor de klanten van de Laurenskerk.

BESTUUR

Het bestuur kwam in 2020 vanwege de coronaomstandigheden liefst dertien keer in vergadering bijeen. Daarnaast was het bestuur in 2020 vertegenwoordigd in overlegondes met onder meer de Vereniging Vrienden van de Laurenskerk, het Fonds Instandhouding Laurenskerk, de Algemene Kerkenraad van de Hervormde Gemeente Rotterdam Centrum en de stichting Gemeentefonds van de Hervormde Gemeente.

Bestuursleden waren tevens betrokken bij verschillende werkgroepen m.b.t. onder meer de Bouwcommissie Laurenskerk, de horeca en het Orgelparadijs.

Er hebben in 2020 geen wijzigingen in de samenstelling van het bestuur plaatsgevonden. Hoewel de zittingstermijn van de penningmeester statutair is verlopen, heeft het bestuur de penningmeester verzocht aan te blijven om de complexe financiële situatie, ontstaan uit de gevolgen van de coronapandemie, te begeleiden.

Het bestuur bestaat conform de statuten uit zeven leden. De samenstelling van het bestuur is hieronder weergegeven.

CODES GOVERNANCE CULTUUR en FAIR PRACTICE

De SGLK hanteert de officiële codes Cultural Governance en Fair Practice. In 2016 zijn deze vastgelegd door het bestuur in diverse reglementen, waaronder een bestuurs-, directie- en arbitragereglement en de profielen voor bestuur en directeur.

Rotterdam, maart 2021

Bestuur en directie Stichting Grote of Sint Laurenskerk 2020

Dhr. W.J. Tempel, voorzitter
Dhr. A.H.J. Ponsteen, secretaris
Dhr. L.C.M. Wagemans, penningmeester
Dhr. H.C.H. Gaarman, lid
Mw. A.A.M. Hazenberg, lid
Dhr. W.J.L. van den Hoogen, lid
Mw. F.L. Veldman, lid

Dhr. F.W.J.P. Migchielsen, directeur